

A man in a dark, textured suit is kneeling on a blue floor. He is focused on his work, using a hammer and a chisel. The hammer is held in his right hand, and the chisel is in his left hand, positioned against the floor. The background is dark and out of focus, suggesting an indoor setting. The overall mood is one of concentration and craftsmanship.

GEEN MAKEN ZONDER STUKMAKEN

CORNEL BIERENS

RODDY HUNTER, (THE NOISE OF) THE STREET ENTERS THE HOUSE / (THE NOISE OF) THE HOUSE ENTERS THE STREET,
2004, DETAIL FROM PERFORMANCE / INSTALLATION (FOTO: JUDIT BODOR HUNTER)

Picasso zei het in 1935 zo:

‘Een schilderij was altijd een optelling van toevoegingen. In mijn geval is het een optelling van vernielingen.’

Hoe letterlijk hij die uitspraak nam is te zien in de film die later werd gemaakt van de meester aan het werk: **Le Mystère Picasso***.

Eerst tekent hij een vis, die langzaam verdwijnt onder de beeltenis van een kip, die weer wordt weggekladderd omdat het toch een mensenhoofd moet worden. Altijd wanneer je die film ziet krijg je de opwelling uit te roepen: ‘Blijf er nou af man, het is allang mooi zo!’ Maar nee hoor, daar komt die hand opnieuw en smeert alles weer onder.

De film werd gemaakt in 1956, toen er een nieuwe generatie kunstenaars was opgestaan die Picasso's woorden nog veel grondiger toepaste dan hijzelf. Zo besloot de Amerikaan Robert Rauschenberg in 1953 een tekening van Willem de Kooning, die hij als de belangrijkste kunstenaar van zijn tijd beschouwde, helemaal uit te gummen. Het resultaat was een bewerkt vel papier met alleen nog wat krijt- en inktsporen, **Erased De Kooning Drawing**. Overigens had Rauschenberg De Kooning vooraf netjes toestemming gevraagd, iets wat bij de Oostenrijkse kunstenaar Arnulf Rainer nog niet was opgekomen toen die in 1961 in Wolfs-

burg een print van de graficus Helga Pape overschilderde. Hij werd prompt gearresteerd. Maar Pape vergaf hem alles nadat ze haar toegetakelde werk duur had weten te verkopen als een authentieke Arnulf Rainer. Een bewijs dat kunstkopers, anders dan de politie, de vernielende arbeid van kunstenaars inmiddels wel konden waarderen.

Het is echt een ontdekking van de kunst geweest dat destructie een net zo essentieel onderdeel is van creativiteit als constructie. Je kunt het vergelijken met de ontwikkeling in het denken van Sigmund Freud. Die heeft een hele tijd gedacht dat alles in het leven draaide om lust en levensdrift, maar toen hij daar steeds minder mee uitkwam kreeg hij de gedachte dat er ook een doodsdrift moest bestaan. Hij zag dat het menselijk streven ook is gericht op het herstel van een toestand waarin het nog niet door iedereen en alles werd gestoord, de toestand dus waarin we verkeerden voor we leefden, en ook weer zullen

Zo kwam Freud tot de uitspraak

‘Het doel van het leven is de dood.’

verkeren als we dood zijn. Zo kwam Freud tot de uitspraak ‘Het doel van het leven is de dood.’ Hij schreef dat in 1920 en het kwam niet uit de lucht vallen, want honderd jaar eerder, in 1819, had de filosoof Arthur Schopenhauer ook al zoiets beweerd: ‘Wakker geworden in het leven uit de nacht van het onbewuste, treft de wil zichzelf aan als een individu in een eindeloze en grenzeloze wereld, tussen talloze individuen, allemaal strevend, lijdend en dwalend, en als door een troebele droom haast hij zich terug naar het oude onbewuste.’

Nu kunnen we ons afvragen waarom we, als de dood toch ons doel is, niet allemaal de weg kiezen van de enkelingen die zoveel haast hebben om naar het onbewuste terug te keren dat ze een bomgordel omdoen en zich op de markt opblazen. Maar de meesten van ons past zo’n radicale oplossing niet, daarvoor is onze lust en levensdrift dan weer te sterk. In dat onbewuste kunnen we nog eeuwenlang rondhangen, zo redeneren we, laten we nu eerst maar eens zo lang mogelijk in het bewuste leven.

Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Want waarvan ben je je op de eerste plaats bewust als je bewust leeft? Van het feit dat er een eind aan komt, dat je vroeg of laat letterlijk en figuurlijk op een dood spoor zult belanden. Mooi vooruitzicht. Maar misschien toch nog altijd beter dan dat we helemaal nooit dood zouden gaan. Want als we eeuwig zouden leven, konden we dat boek dat we moesten schrijven of dat schilderij dat we moesten schilderen ook nog wel even twintigduizend jaar uitstellen. En twintigduizend jaar op een terrasje zitten valt ook niet mee.

Zo bezien hebben we ons leven aan de dood te danken, precies zoals we ons scheppend vermogen danken aan ons vermogen om te vernietigen. Picasso zou nooit Picasso zijn geworden als hij die prachtige dromerige gezichten die hij in zijn roze en blauwe periode schilderde, niet radicaal tot kubistische koppen had verbouwd. Juist als de hele zaal roept dat het allang mooi is, haalt de ware kunstenaar er een streep door. Want wezenlijker dan het mooie, de liefde, het leven, is de spanning tussen

mooi en lelijk, tussen liefde en haat, leven en dood. Het nooit ophoudende gevecht van de wereld tegen zichzelf, dat is wat alle grote kunst wil verbeelden. Maar even groot als het zelfvertrouwen van veel kunstenaars die daaraan werken, kan hun desillusie zijn als het werk af is en ze zien dat ze het toch weer niet gehaald hebben. Geen wonder dat ze vaak de bijl in hun werk zetten – niet zelden om te ontdekken dat de kunst die ze erin zochten zich op dat moment alsnog openbaart.

Ook toeschouwers hebben zich, zoals bekend, in de loop van de geschiedenis wel met hakbijlen op kunstwerken uitgeleefd. In de zestiende eeuw organiseerden ze zich zelfs en raasden door heel Noordwest-Europa om in kerken de gezichten van heiligenbeelden kapot te slaan. Een paar jaar geleden heeft de fotograaf Gert Jan Kocken

het resultaat van die beeldenstorm nog eens vastgelegd op levensgrote foto's, en die in kunstruimtes geexposeerd. Het valt niet te ontkennen dat de heiligen op die foto's, juist doordat ze geen gezicht meer hebben, er flink wat spankracht bij hebben gekregen. Ze zijn als het ware gemaskerd met hun eigen leegte, wat eigenlijk beter bij heiligen past dan de gewone mensengezichten die ze eerst hadden. Maar blanco zullen de gezichten nooit worden, hier is niet een kunstenaar aan het werk geweest die heiligheid heeft willen uitdrukken door de gezichten oningevuld te laten. De beelden zijn en blijven toegetakeld, gelittekend – en daardoor juist weer minder heilig dan ze waren, meer bewust van hun sterfelijkheid, menselijker dan ze ooit zijn geweest.

* OP YOUTUBE IS EEN FRAGMENT TE VINDEN: (<http://www.youtube.com/watch?v=Bo9UDIdSDgk>).